

Mutații psihologice ale personajului feminin: de la Ana la Polina

Drd. Ramona Buruiană

Colegiul Național „Al. I. Cuza” Galați

Résumé: De Liviu Rebreanu à Marin Preda, le regard sur les personnages du roman paysan a beaucoup changé. M. Preda considère que ni le paysan roumain ni la paysanne roumaine ne sont ceux décrits par Rebreanu. Ion est instinctuel, Ilie Moromete est réflexif. Si Ana est une victime, Polina se révolte et lutte pour son amour. Pourtant, ce que les deux héroïnes partagent est l'amour vrai, au-delà de la famille, la fortune, la tradition et les préjugés. Ana paraît née sous le signe du malheur, prédestinée à une existence tragique. Polina est forte et, menée par la vengeance et la liberté reçue par l'amour de Birică, réussit à triompher, maîtrisant ainsi « la voix de la terre » - la sur-individualité du premier âge du roman dorique.

Mots-clés : victime, amour, préjugés, liberté

În anul 1920, realismul românesc își găsea, prin formula romanului *Ion*, expresia cea mai înaltă a împlinirii genului - experiment literar care constituie, de altfel, punctul de plecare spre modernism. “Țăranul și Pământul sunt doua personaje centrale ale creației lui Rebreanu, unite printr-o forță irezistibilă, care este prin excelență una mitică.” (În celebrul său discurs de recepție de la Academie, intitulat sugestiv „Lauda țăranului român”, prozatorul va menționa că țărănimea nu poate avea la noi un rol secundar, șters: „pentru noi e izvorul românismului pur și etern. La noi, singura realitate permanentă, inalterabilă a fost și a rămas țăranul.”)(1)

Având ca temă setea de pământ a țăranului sărac, romanul își consolidează construcția epică pe cele două coordonate esențiale ale vieții omului de la sat: glasul pământului și glasul iubirii - vocile interioare ale personajului principal, între care se va da o luptă; dar, în loc să câștige spiritualul, expresia superiorității umane, învinge materialul - simbolul deșertăciunii existenței umane, al efemerității, dar și al necesității refacerii echilibrului universal. “În luptă, omul nobil și milos dispare, pentru a nu lăsa decât fiara, așa că cele două voințe se încordează în eforturi uriașe ce ar fi meritat un obiect mai vrednic, în loc să se consume pentru câțiva bulgări de pământ, simbol al supremei zădărnicii omenești.” (2)

Orbecăind între cele două voințe care-i vor călăuzi destinul, Ion este forțat de naratorul impersonal, care reprimă inițiativele eroilor, prin perspectiva represivă asupra evenimentelor, să aleagă între cele două opțiuni: să aibă pământ, alături de Ana, femeia pe care n-o iubește sau să se bucure de dragoste alături de Florica, în imaginea căreia se prefigurează sfârșitul eroului. “O minte lucidă și o mână necruțătoare (aceea a prozatorului-demiurg) construiește simplu, dar temeinic, structura personajului, punând la bază, firește, pornirea instinctuală, apoi – urmând o scară evolutivă a domeniului vieții - sentimente tot mai evoluat. Dar cum “etajele” superioare ale vieții omenești sunt mișcate mereu și cu necesitate din adâncuri, eroii lui Rebreanu par mai ales elementari, telurici, rupți parcă ieri din bulgărul nediferențiat al naturii. O “voce a pământului” vorbește primordial în ei și abia după acest glas obscur, tiranic și dominator (uneori abia articulat!) vine, să spunem, “vocea iubirii” sau sentimentul apartenenței la o clasă ori la o castă socială.”(3)

Începutul romanului ne invită să cunoaștem eroii, prin intermediul motivului horei, din primul capitol, anticipând și principalele conflicte. Vasile Băciu se plânge : “O fată am și eu și nu-mi place fata pe care-o am!”. Este vorba de Ana, fiica sa, îndrăgostită de Ion, cea care va deveni victima propriilor năzuințe, dar și a patimilor bărbatului său, victimă, la rândul lui, a propriilor idealuri: “Aproape nu este personaj în acest roman care să nu devină o victimă. Ana, unul din cele mai zguduitoare din tot romanul nostru, se mișcă de la început până la sfârșit într-un cerc vicios. Lamentația ei repetată invocă un noroc inexistent: “Norocul meu, norocul meu!”. Singura ei vină este de a fi tras, la naștere, lozul nefericit.” (4) Ion o va urmări ca pe o pradă, cu strategie și sadism: “Ion o urmărește pe Ana din ochi câteva clipe. Avea ceva straniu în privire, parcă nedumerire și un vicleșug neprefăcut. Tot atunci zări mai alături și pe

Florica, fata vădanei lui Maxim Oprea, cu care se ținuse până acum, puțin posomorâtă, dar mai frumoasă ca oricând.” Autorul o surprinde în trei ipostaze succesive care îi conturează treptat profilul moral, prin analiza sufletului ei chinuit: cea de tânără femeie, îndrăgostită profund de Ion, căruia îi încredințează cu generozitate viața, aceea de soție, îndurând cu umilință vorbele grele și loviturile bărbatului, și aceea de mamă, ipostază care în circumstanțe normale ar fi putut deveni o supapă salvatoare pentru femeia nefericită.

Întreaga existență a Anei este guvernată de iubire și blândețe, virtuți care întregesc un profil moral superior; e harnică, supusă, rușinoasă, prototipul femeii de la țară. Suferința se naște din lipsa iubirii: “Nu-i fusese dragă Ana și nici acum nu-și dădea seama bine dacă i-e dragă. Iubise pe Florica și, de câte ori o vedea sau își amintea de ea, simțea că tot o mai iubește. Purta în suflet răsul ei cald, buzele ei pline și umede, obrajii ei fragezi ca piersica, ochii ei albaștri ca cerul de primavară. Dar Florica era mai săracă decât dânsul, iar Ana avea locuri, și case, și vite multe.” Într-un stil indirect liber sunt preluate gândurile personajului vizavi de femeia care plătea pentru îndrăzneala de a se compromite în producerea “dezechilibrului” : “Tare-i slăbuță și urâtică, săraca de ea! Rămăsese cu ochii pe urmele ei până ce disparu la o cotitură și văzând-o cum se legăna în mers , ca o trestie bolnăvicioasă, fără vlagă, slăbănoagă, avu o tresărire și o părere de rău: <<Uite pentru cine rabd ocări și sudălmi!>>” Firavă și fără personalitate, așa cum pare la început, covârșită de voința lui Ion, îmbătată de cuvintele și gesturile lui dragăstoase, Ana va deveni o victimă ușoară a flăcăului, interesat numai de zestrea ei; îl vede pe Ion cum o strânge-n brațe pe Florica și simte cum lumea se prăbușește sub privirea ei : “ O durere mare i se sfredelea în piept și ochii nu și-i mai putea smulge de la dânsii. Auzea ca prin vis amenințările tatălui ei. (...) Glasul lui însă nu-i pătrundea în suflet, căci sufletul ei se împietrise de amărăciune. Se simțea neputincioasă și părăsită. (...) Doar buzele subțiri, înălbite, mai puteau murmura, tremurând de durere: - Nu mă iubește...Tot nu mă iubește...Of, Doamne, Doamne!...” Cu toate acestea, Ana se sacrifică întru totul. Va dovedi pe parcursul acțiunii o voință și o putere de a răbda uluitoare. Nu numai Ion e un revoltat, încălcând normele colectivității, Ana însăși trăiește aceeași condiție, întrucât nesocotește obiceiul tipic lumii rurale de a accepta căsătoria plănuită de părinți, în care latura sentimentală nu are importanță. Narratorul comentează: “Ana lui Vasile Baciui îi era făgăduita lui (George Bulbuc) de nevastă. Ea, fată cu stare, el fecior de bocotan, se potriveau.”

Din dragoste pentru Ion, Ana acceptă relația cu acesta și, chiar atunci când, însărcinată, ajunge de răsul satului și e crunt bătută de tatăl ei, nu-i reproșează nimic lui Ionică. Pentru că “a crescut singură, lipsită de o dragoste părintească mângâietoare...sufletul ei trist caută o dragoste sfioasă și adâncă.” Din dragoste își înfruntă tatăl, acceptând orice umilință din partea lui și a colectivității. Ceea ce o distruge este totala lipsa de afecțiune a lui Ion, pentru care sacrificase totul și fără de care viața ei nu-și afla rostul: “își zicea mereu că fără el ar trebui să moară.” În ochii tatălui, înfățișarea ei se reduce la “burta uriașă, vinovată, urâtă, ațâțătoare, în care rușinea se lăfăia sfidătoare și trufașă.” Durerea Anei depășește limita normalului și a posibilului, transformând personajul în simbol al suferinței, dincolo de puterea percepției umane, amintind de Ana lui Manole, de mitul jertfei pentru creație, aici fără vreo rezonanță legendară, poate doar biblică, dacă ne referim la Epistola întâi către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel, unde ni se spune că dragostea “ toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă.” (cap.13): “Baciui o lovește mereu, parcă tot mai nesăturat. Apoi, ca să-i înăbușe vaietele o trânti cu capul în zăpada care se roși îndată de sângele ce-o podidi pe gură și pe nas, pe când pieptul ei tot mai horăia de gemetele neputincioase.” Umilințele sunt atât de grele, încât cititorul, pentru a nu judeca aspru atitudinea naratorului, trebuie să-și amintească, pentru o clipă, de pactul ficțional de la-nceputul lecturii, pe care l-a încheiat, acceptând principiile universului romanesc. La nuntă, Ana, surprinzând privirea înfocată pe care Ion o arunca Floricăi, “simți că nădejtile ei de fericire se risipesc și că ea se prăvale iar

furtunos în aceeași viață nenorocită.” Totuși, nașterea copilului îl face pe Ion să-și amintească o clipă de Dumnezeu și să-și facă cruce în fața miracolului vieții.

Frământările femeii, nesigură de dragostea lui Ion, complexată de frumusețea Floricăi, sunt surprinse cu fină intuiție psihologică, autorul insistând mai ales pe deznădejdea ei care îi dădea adesea “gânduri de moarte.” În seara când e izgonită și de Ion și de tatăl ei, Ana “își dădu seama întâia oară de prăăpastia în care-și zvârcolește ea viața. Și atunci gândul morții i se coborî în suflet ca o scăpare fericită (...), ca un liman unde nu mai sunt nici dureri, nici nădejdi.” Prima revelație a acestui gând o avusese la moartea lui Avrum: “Nu simțea nici groază, nici milă, ci doar o dorință de a citi pe fața lui taina care o împiedica pe dânsa (...).” După moartea lui Dumitru Moarcăș începe să se înstrăineze: “În urechile ei răsunau vorbele moșneagului și-n ochi păstra înfățișarea lui senină mulțumită din clipa morții.” Nunta Floricăi cu George e un moment de cumpănă în existența Anei, care întrevede acum moartea ca pe unica scăpare din acest univers cuprins parcă de “niște ape tulburi”. Femeia simte acum “o silă grea pentru tot ceea ce o înconjură”, iar copilul i se pare o povară. Vede limpede realitatea care o pedepsea tot mai crunt, prin Petrișor, în privirea căruia se oglindea bărbatul ei; uitându-se în ochii băiatului vedea ochii aceia, din noaptea ospățului, cei care-au pătruns ca niște săgeți aprinse în carnea celeilalte femei.” Obsesiv, îi apare în minte imaginea lui Avrum care se spânzurase. Gândurile i se stinseră și ele odată cu întreaga ființă, iar moartea singură îi domina închipuirile și trupul, prin viziunea celor “două chipuri tot mai deslușite, care i se plimbau de ici-colo greoaie, apăsătoare și dureroase, silindu-i sufletul să se împace cu ele și chiar să le îndrăgească: Avrum și Dumitru. (...) chipurile acestea o înspăimântau și îi stârneau o întrebare pe care n-o putea îmbrăca în cuvinte și nici măcar n-o putea lămuri bine.” Zbuciumul sufletesc se transformă în alienare totală, iar vorbele Savistei, ca un leitmotiv sinistru răsunau în creierul Anei (“Ion, Florica, George”(5)), în ritmul descendent al prăbușirii ființei. “Puține atrocități din *Răscoala* sunt mai zguduitoare decât sinuciderea Anei într-o scenă în care fiecare detaliu este parcă filmat cu încetinitorul (“încet, tacticos, își scoase năframa și o puse pe parul ce despărțea pe Joiana de Dumana”), iar moartea nu găsește răsunet nici măcar în simțirea animalelor din grajd, indiferente ca însăși natura: „Joiana, nemaisimțind nicio mișcare, întoarse capul și se uită nedumerită. Dădu din coadă și atinse cu moțul de păr moale poalele Anei. Și, fiindcă Ana rămase țeapănă, Joiana își afundă limba verzuie apăsă, întâi într-o nară, apoi în cealaltă, și porni să rumege domol, plictisită.”(6) Moartea Anei, fără să fie în intenție asta, devine, prin urmările ei, o cumplită pedeapsă aplicată aceluia care i-a distrus viața. Destinul ei, însă, este unul tipic lumii rurale, unde “femeia reprezintă doua brațe de lucru, o zestre și o producătoare de copii. Odată criza erotică trecută, ea încetează de a mai însemna ceva prin feminitate. Soarta Anei e mai rea, deosebită cu mult de a oricărei femei de la țară, nu. Drama Ion-Ana este dar drama căsniciei țărănești.” (7) Ieșit din închisoare, Ion continuă să plătească: Petrișor moare ca și mama lui, din aceleași motive : lipsa iubirii și dezinteres. Rămas fără obligații, o caută pe Florica, acum soția lui George Bulbuc. Ion este sancționat dur pentru îndrăzneala de a sfida legile colectivității; este lăsat în libertate pentru a putea plăti cu viața: “Cercul destinului lui Ion nu se încheie înainte de reparația în conștiința lui a unei posibilități, cea a recăștigării dragostei Floricăi. Eroul pătrunde în câmpul anihilant al iubirii pentru Florica(considerat imposibilă de ea: <<Când s-a putut, n-ai vrut; când vrei tu, nu se poate!>>) pentru a fi reîntors în zona lucidă a conștiinței. (...) Ion a fost readus în spațiul original al conștiinței și grăbit să-și isprăvească vina față de Ana prin moarte. (...) Întâlnirea “glasului pământului” cu “glasul iubirii” a fost doar dramatică, în timp ce dedublarea “glasului iubirii” e de-a dreptul tragică. Ion se află mereu la limita ființei, ceea ce dă puternica notă a modernității romanului.” (8)

Pășim acum într-o altă epocă și facem un salt de peste 30 de ani, din Ardeal în câmpia Dunării, cu câțiva ani înaintea celui de-al doilea război mondial. *Moromeții* este romanul reprezentativ al literaturii române postbelice, mai ales prin formula estetică celebră abordată

de Marin Preda, "moromețianismul". (9) În centrul atenției este tot țăranul, dar de această dată, surprins în momentele cele mai grele din istoria satului românesc: reforma agrară din 1945 și colectivizarea din 1949.

Romanul este o monografie a satului muntean, dar viziunea asupra evenimentelor se schimbă, raportul pământ-iubire este privit din altă perspectivă, la fel și umanitatea care participă la spectacolul vieții: "Cruzimea, cât și josnicia, omorurile și spânzurările întâlnite des la Rebreanu și Sadoveanu, și existente, de altfel și în viața țăranilor, nu și-au mai găsit loc și în universul meu scăldat în lumina eternă a zilei de vară." (10) Despre motivul luminii la Preda vorbește și Valeriu Cristea în *Alianțe literare* - lumina înseamnă plenitudinea vieții, participarea naturii la bucuria personajelor, seninătate, nemurire.(11) În această notă optimistă, "glasul pământului" și al iubirii nu mai constrâng personajele, viziunea este mai îngăduitoare, mai deschisă, actorii sunt lăsați să creadă în idealurile lor și să lupte pentru ele. *Moromeții* poate fi privit ca o replică la romanul lui Rebreanu, mai ales din perspectiva relației Polina-Birică, un cuplu asemănător celui Ion-Ana. În ce constă diferența? "Birică și Polina fac o căsătorie din dragoste. (...) În legătura celor doi tineri nu intră niciun calcul, Birică o iubește pe Polina și Polina îl iubește pe Birică. Flăcăul e sărac, fata e a bogatului. Situația din *Ion* e identică în punctul de plecare. Ion e sărac, Ana e bogată. Legătura se realizează de ambele părți, fără știrea părinților. În *Ion* ea e urmarea unei seducții calculate, în *Moromeții*, dragostea e reciprocă și neumbrită de premeditari. (...) Birică nu urmărește pământul Polinei și însoțirea se face fără gândul la avere. Singura avere a flăcăului e de o valoare gratuită: Birică are glas frumos. Dragostea lui și a Polinei se împlinește nu numai prin instinct și nu durează cât instinctele. (12) "Glasul pământului" își pierde autoritatea, lăsând iubirea să iasă din umbră: "...pământul nu mai are aici forța despotică, demonizantă din romanul lui Rebreanu. El este un instrument însemnat, indispensabil, dar nu ultimul țel. Oamenii constată că loturile sunt extrem de importante pentru ei, dar reușesc un fel de detașare pe care nu trebuie s-o căutăm în romanul *Ion*. Acolo pământul e atotputernic, devorant. M. Preda descrie un alt țăran, cu altă mentalitate, din altă perspectivă și aceasta e cucerirea cea mai de preț pentru literatura română."(13)

Deși se află într-un plan secundar, povestea de dragoste dintre Birică și Polina reprezintă un pilon important în susținerea noii viziuni asupra vieții - libertatea (independența) - pe care o susține Ilie Moromete, personajul preferat al lui Marin Preda. Birică o cunoaște pe Polina la curățat porumbul, unde se juca inelușul. Atitudinea lui de bărbat hotărât, puternic o face pe fata lui Bălosu să iasă la poartă chiar din prima seară, când flăcăul, după obicei, venise să fluiera. Polina, însă, era făgăduită lui Stan Cotelici, un băiat bogat, cu pământ, dar pe care fata nu-l plăcea deloc. Birică nu avea mai nimic, dar "faptul ca Polina ținea la el (...) îl făcuse mai pe urmă să uite că el e flăcău sărac și să se gândească mai cu îndrăzneală la însurătoarea lui." Dar istoria se repetă: Bălosu, ca și Vasile Baci, nu vrea să dea binecuvântarea sa celor doi tineri, iar fata nu va mai ieși la poartă la chemarea flăcăului. Duminică, după dansul călușarilor, Polina este așteptată de Birică în grădina Moromeților: "numai Birică îi cunoștea privirea vie, strălucitoare, umbrită totuși de ceva tainic care nici ea nu părea să știe ce ascunde." Înainte de a lua decizia să plece cu Birică, Polina îl pune la încercare și-l provoacă, luându-l peste picior: "- Joi după Paști, nu ții minte? repetă ea batjocoritor. Și pe urma ce, trebuie să-ți spun ție cine îmi place?". Birică, rănit în suflet și în orgoliu, o plesni cu forță, demonstrându-i măsura iubirii lui; Polina, mulțumită, deveni înțelegătoare și îl liniști "cu glasul care îi aprinsese inima", vocea ei "șoptită și fierbinte". După ce-și clarifică sentimentele, tinerii fug și se ascund în casa lui Dumitru lui Nae. Spre dimineață, însă, se duc acasă la Birică, întâmpinați cu bucurie de părinți și surorile acestuia." Polina îi luă mâna și i-o sărută, mama o îmbrățișă, dar nu se putu stăpâni și izbucni în lacrimi. Polina, însă era veselă, și la lacrimile soacrei ea se veseli parcă și mai tare." Modestia traiului din casa socrilor nu o deranja pe fată, necazul vine din lipsurile și greutățile pe care părinții

soțului ei le îndură cu o seninătate specifică oamenilor simpli, cu credință și cu sufletul curat. Dacă sărăcia n-ar fi atins pragul maxim al suferinței, și dacă mila pentru condițiile vitrege de trai nu-i măcina sufletul, Polina s-ar fi mulțumit să stea cu Birică oriunde, fericită că a ales-o pe ea să-i fie nevastă, fără să gândească vreun moment că bunurile materiale ar fi putut aduce împlinire căsniciei lor. Mulțumirile spirituale “țin cu adevărat locul valorilor de schimb instaurate în realitatea economică a satului, pe care o rezumă cel mai bine Polina: <<Destule vorbe urâte am auzit în casă! Am crezut că dacă mă mărit o să scăp! Toată ziua și toată noaptea numai bani și pământ! Bani și pământ!.>>” (14) Iubirea îi este de ajuns Polinei, fuge de material și de materie; în *Ion*, dragostea este substituită de pământ, fără vreun rezultat, și, pentru reclamarea tardivă a dreptului la iubire, eroul este sancționat: “Rămânându-i doar posibilitatea înavuțirii, Ion are tot mai des viziunea unei comuniuni erotice cu pământul. (...) Prima proiecție erotică asupra pământului o are Ion în noaptea balului din Armadia, de când i se desfășoară în minte imaginea unei “țărănci voinice și frumoase a cărei îmbrățișare îi zdrobește oasele.” Treptat, pământul se antropomorfizează, dobândind, pentru Ion, însușirile unei prezențe feminine desăvârșite. Ceea ce-și refuză față de Ana, căreia îi recunoaște urâtenia, își revărsă asupra pământului.” (15)

Din dorința de a-și ajuta socrii, dar și provocată de atitudinea tatălui ei, Polina îl ia pe Birică și, deși la început pleacă cu gândul să-și ceară drepturile, schimbă strategia și cere părinților ajutor, în speranța împăcării: “Polina deschise ușa de perete și o lăsă larg deschisă. I se auziră pașii apăsăți, străbătând bătătura.” Chiar dacă nici în acest caz “glasul pământului” și “glasul iubirii” nu pot crea o simbioză, nu totul e pierdut; o intervenție salutară hrănește cu seve proaspete dragostea celor doi tineri - este vorba de mama Polinei, Aristița, care, în ciuda neputinței de a acționa în favoarea fiicei, îi va lua apărarea, înfruntându-și soțul, pe Bălosu, rămas în urmă, “îngropat în brazde”, marcând trecerea la un alt nivel al gândirii, într-o altă etapă socială, în care percepția despre viață pare să se fi schimbat odată cu transformările survenite în lumea satului: “Proastă să fie Polina să-ți mai spună în viața ei tată. (...) Ea singură a muncit cât noi toți...Nu ți-e frică să nu te ia lumea la ochi?” După ce pleacă din casa lui Balosu, Polina își urmă supusă bărbatul și, în aceeași tonalitate glumeață, ironică, îl asigură pe Birică de iubirea ei necondiționată (doar că-i plăcea să facă ce vrea): “...cu ce zici ca ai sa faci casa? (...) Sa stii ca mie nu-mi place cu doua etaje!”

În inocența iubirii lor, tinerii merg la vâgăuni să sape pământul pentru cărămizi. De această dată, “glasul pământului” este dominat de cel al iubirii, este stăpânit, controlat de forța umană care nu-l mai lasă să iasă din “albia” materiei invadând și subordonând spiritualul. Triumful femeii asupra pământului marchează o altă treaptă în evoluția vârstei romanului doric: “Se uita la el cu o ciudată satisfacție; pe chip avea o expresie de parcă totul ar fi fost pus la cale de ea: până și sudoarea pe care și-o ștergea din când în când cu cotul, și mirosul puternic de pământ care parcă țâșnea de sub târnăcopul lui, chiar și acestea erau ale ei. (...) El o duse chiar pe pământul din care avea să-și ridice casa și o iubi acolo pe răcoarea lui curată, păzit de lumina mare a zilei.” Prin această scenă, Preda unifică într-un singur glas “vocile” incompatibile la Rebreanu, reafirmând cele două dimensiuni ale vieții satului: iubirea și pământul consfințite de binecuvântarea naturii și a naratorului-creator, contaminat de personajele sale. În ziua secerișului, Polina demonstrează tărie de caracter și o forță de convingere irezistibilă; își atrage soțul de partea ei, cu strategie, impunându-i să lupte împreună cu ea pentru drepturile lor: “Secerăm grâul nostru pe care ai să-l cari pe urmă cu căruța în aria noastră.” Fata avea ambiția de a-și obține partea de pământ de la tatăl ei; mersul cu “pleoapele peste ochi” trădează o oarecare interiorizare, dar și un semn de liniștire, de restabilire a echilibrului interior, mai ales după ce “se făcea înțeleasă”. Polina tace după ce voia ei s-a împlinit și nu obosește în conflictul cu familia, pentru cele cinci pogoane de pământ. La prezentarea citației, analizează cu luciditate situația, judecă profund, stă pe gânduri ceva vreme, luând în calcul și opiniile lui Birică: “Polina se uită iar la bărbatul ei și

încetul cu încetul ochii ei care erau atât de catifelati și de frumoși se micșorară și căpătară culoarea oțelului rupt. (...) clătină din cap cu îndoială (...). Ea își plecă fruntea: avea dreptate omul ei, trebuia vazut...”

În libertatea pe care i-o dă supraindividualitatea romanului, Polina va lupta continuu pentru propriile drepturi. Văzând că în demersul ei nu reușește să trezească raționalul, nici latura umană, că obscuritatea și patima înavușirii ajung să desfacă legătura de sânge, eroina purifică locul, lăsând flăcările să amintească părinților ei de judecata dreaptă, de procesul împotriva fiicei lor, de umanitate și de valorile cu adevărat importante. Ceea ce-i dă putere de acțiune este iubirea soțului ei, pe care l-a ales fiindcă voia să fie liberă. “Polina Bălosu a rupt cu familia ei chiaburească, luându-l de bărbat pe Birică, flăcăul fără avere, pe care apoi îl îmboldește, precum Vidra pe Răzvan, să folosească măsuri extreme pentru a dobândi de la socrul ce-l reneagă, pământul care i se cuvine: “ – Cum de nu înțelegi tu, Ioane, că trebuie să-l faci pe tata să tremure când ți-o pomeni numele! Pe marginea satului să te ocolească când te-o vedea! Să vezi tu atunci cum îi trece lui cheful să se mai bucure de zestrea mea!” Tânăra femeie se înfățișează cu soțul ei la părinți, își înfruntă cu dușmănie tatăl și fratele, provoacă bătaie între aceștia și Birică, seceră cu forța și treieră grâul de pe câteva pogoane părintești, se judecă cu familia și, într-o noapte pune foc casei natale.” (16)

Polina trece peste legile colectivității străvechi (tradiție, prejudecăți, familie, căsătorie între oameni cu același statut social etc.), pledând pentru supremația iubirii și a dreptății. Naratorul îi dă libertatea de acțiune, relativizând perspectiva, înstrăinându-se odată cu trecerea timpului care “nu mai avea răbdare”. (17) Timpul istoric și evenimentele sociale nu mai pot accepta drept supraindividualitate “glasul pământului” și, odată cu evoluția mentalității, iubirea “în stadiul de civilizație nu mai e doar “geniul speței”, ci are un caracter conștient și autonom (...)”. (18) De la “tipul de iubire elementară și obscură din *Ion* al lui Liviu Rebreanu” se trece la “pasiunea conștientă, deliberată și revendicativă a Polinei și a lui Birică din *Moromeții*.” (19)

Note

- [1] Cimpoi, Mihai, *Ion și cele două voințe, prefața la romanul Ion de Liviu Rebreanu*, Editura Hyperion, Chișinău, 1992.
- [2] Lovinescu, Eugen, *Istoria literaturii române contemporane, 1900-1937*, București, Socec, 1937, p.240.
- [3] Oarcășu, Ion, *Destine și valori*, Editura Dacia, Cluj, 1974, pp. 67-68.
- [4] Manolescu Nicolae, *Arca lui Noe*, Editura Gramar, București, 2007, p.151.
- [5] Citatele au fost extrase din textul romanului *Ion* de Liviu Rebreanu, Editura Hyperion, Chișinău, 1992.
- [6] Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe*, Editura Gramar, București, 2007, p.152.
- [7] Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Vlad & Vlad, Craiova, 1993, p.732.
- [8] Cimpoi, Mihai, *prefața la romanul Ion de Liviu Rebreanu*, Editura Hyperion, Chișinău, 1992.
- [9] Mincu, Marin, *Critice, II*, Editura Cartea Românească, București, 1971, p.221.
- [10] Preda, Marin, *Imposibila întoarcere*, apud Mihai Ungheanu, *Marin Preda. Vocație și aspirație*, Editura Amarcord, Timișoara, 2002, p.10.
- [11] Cristea, Valeriu, *Alianțe literare*, Editura Cartea Românească, București, 1977, pp.409-415.
- [12] Ungheanu, Mihai, *Marin Preda. Vocație și aspirație*, Editura Amarcord, Timișoara, 2002, p. 126.
- [13] idem, p.125.
- [14] Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe*, Editura Gramar, București, 2007, p.286.
- [15] Țeposu, Radu G., *Viața și opiniile personajelor*, Editura Cartea Românească, București, 1983, pp.49-50.
- [16] Micu, Dumitru, *Marin Preda: Moromeții*, în *Contemporanul*, Nr.50(480), 1955, p.3.
- [17] Citatele au fost extrase din romanul *Moromeții, I*, de Marin Preda, Editura Cartex Serv, București, 2007.
- [18] Paleologu, Alexandru, *Simțul practic*, Editura Cartea Românească, București, 1974, p.24.
- [19] Idem, p.25.

Bibliografie

- Antofi, Simona, *Le personnage féminin comme déconstruction canonique et évaluation des stéréotypes sociaux*, in Annales de l'Université « Dunărea de Jos », Fascicule XXIII, *Mélanges francophones*, no. 6 (vol. V), pp. 116-123
- Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Vlad & Vlad, Craiova, 1993
- Cristea, Valeriu, *Alianțe literare*, Editura Cartea Românească, București, 1977
- Grigor, Andrei, *Marin Preda, incomodul*, Editura Porto-Franco, Galați, 1996
- Grigor, Andrei, *Romanele lui Marin Preda*, Editura Aula, Brașov, 2002
- Ioana, Nicolae, Alina Crihană, Nicoleta Ifrim, *Probleme speciale ale literaturii. Metamorfozele romanului românesc al secolului XX*, Editura Europlus, Galați, 2006
- Lovinescu, Eugen, *Istoria literaturii române contemporane, 1900-1937*, București, Socec, 1937
- Manolescu Nicolae, *Arca lui Noe*, Editura Gramar, București, 2007
- Micu, Dumitru, *Marin Preda: Moromeșii*, în *Contemporanul*, Nr. 50(480), 1955
- Milea, Doinița, *Récit et construction de l'identité féminine*, în *Communication interculturelle et littérature*, pp. 57-63.
- Mincu, Marin, *Critice, II*, Editura Cartea Românească, București, 1971
- Oarcășu, Ion, *Destine și valori*, Editura Dacia, Cluj, 1974
- Paleologu, Alexandru, *Simțul practic*, Editura Cartea Românească, București, 1974
- Țeposu, Radu G., *Viața și opiniile personajelor*, Editura Cartea Românească, București, 1983
- Ungheanu, Mihai, *Marin Preda. Vocație și aspirație*, Editura Amarcord, Timișoara, 2002